

Correctievoorschrift VWO

2016

tijdvak 1

geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 74 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als gevraagd wordt naar het noemen van één van de negenenveertig 'kenmerkende aspecten', is een letterlijke weergave daarvan niet vereist. Er kan in de regel worden volstaan met een juiste omschrijving van het 'kenmerkend aspect' of van dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 **maximumscore 2**

De juiste volgorde is:

2, 3, 6, 1, 5, 4

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De drie maatregelen hadden als gemeenschappelijk doel de macht van de adel te verkleinen 1
- wat de invoering van democratie vergemakkelijkte omdat de boeren/burgers minder afhankelijk werden van de adel / hun eigen stem konden laten horen 1

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Volgens Lucianus van Samasota legt het christendom de nadruk op een goed leven na de dood 1
 - en dat spreekt mensen aan die een zwaar leven leiden (zoals slaven) 1
- of
- Volgens Lucianus van Samasota beschouwen christenen elkaar als broeders 1
 - waardoor het christendom een sociaal vangnet vormt / onderlinge hulp verschaft, wat aantrekkelijk is voor slaven 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord een aan de bron ontleend argument wordt genoemd, worden scorepunten toegekend.

4 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het niet-vervolgen van andersgelovigen voorkwam mogelijke opstanden die de uitbreiding/instandhouding van het Romeinse Rijk in gevaar konden brengen / maakte het voor andere culturen aantrekkelijker opgenomen te worden in het Romeinse Rijk 1
- Volgens het Romeinse bestuur bracht de christelijke religie de stabiliteit van het Romeinse Rijk in gevaar, omdat de christenen weigerden de keizer te aanbidden (vanuit het monotheïstische karakter van hun godsdienst) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

5 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- In West-Europa bestond vrijwel geen handel / was de geldeconomie verdwenen 1
- Doordat er in Utrecht (gouden) munten werden geslagen was er blijkbaar wel sprake van handel / was de agrarisch-stedelijke cultuur in de vroege middeleeuwen in Utrecht nog niet geheel verdwenen / was de samenleving rijker dan werd aangenomen 1

6 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- De continuïteit met de vroege middeleeuwen is het handhaven van feodale verhoudingen / het hofstelsel 1
- die blijkt uit het noemen van Otto's leenmannen / de horigheid waarvan in de bron sprake is 1
- De verandering na de vroege middeleeuwen is de toegenomen zelfstandigheid van de steden in de late middeleeuwen 1
- die blijkt uit het verlenen van stadsrecht aan (de burgers van) Harderwijk / de mogelijkheid van horigen om naar de stad te trekken 1

Vroegmoderne tijd

7 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De belangstelling van Herbenus voor (twee van de volgende):

- geografie past bij 'het begin van de Europese overzeese expansie'.
- vroeger wetenschappelijk werk past bij 'het veranderende mens- en wereldbeeld van de Renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling'.
- een Griekse wetenschapper / een wetenschapper uit de klassieke oudheid past bij 'de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke oudheid'.

per juiste combinatie van een juist kenmerkend aspect en een juist verband met het werk van Herbenus 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De Nederlandse edelen keuren het religieuze beleid van Filips II af, omdat dit tot ordeverstoringen zou leiden 1
- wat verklaard kan worden uit hun taak als bestuurders / handhavers van de openbare orde 1

9 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Uit de bron blijkt dat door de grote afstand tussen Spanje en de Nederlanden de communicatie tussen Filips II en de landvoogdes (die het beleid moet uitvoeren) traag verloopt / er gebruikgemaakt moet worden van tussenpersonen (zoals Egmont, wat leidt tot misverstanden / een weinig slagvaardig beleid).

Opmerking

Alleen als in het antwoord een aan de bron ontleend argument wordt genoemd, worden scorepunten toegekend.

10 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Deze bron past niet bij het beleid van Filips II omdat (twee van de volgende): 2
 - Filips II toestemming geeft een universiteit op te richten waar in vrijheid religie onderwezen mag worden (terwijl Filips II alleen een rooms-katholieke universiteit zou willen).
 - Filips II zegt Leiden te willen belonen (met hun universiteit) voor hun trouw tijdens de oorlog/het beleg (terwijl Leiden zich verweerde tegen zijn koninklijke legers).
 - Filips II zijn onvrede uitspreekt over (de twist en vijandschap van) Alva (terwijl hij Alva zelf heeft aangesteld om de opstand in de Nederlanden te beteugelen).
 - Filips II op dat moment Willem van Oranje niet meer 'zijn lieve neef' zou noemen (omdat Willem de opstand leidde tegen zijn gezag).
- De Staten van Holland vaardigden deze akte toch uit naam van Filips II uit, omdat Filips II (in 1574) formeel nog landsheer is (en alleen staatsdocumenten die door hem bezegeld waren rechtsgeldig worden geacht) / omdat er nog formeel van uit wordt gegaan dat de Opstand zich richt tegen de slechte raadgevers van de koning (en niet tegen hem) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het debat gaat over de vraag of de oorlog met Spanje moet worden hervat of niet / of de Republiek waakzaam genoeg is tegenover Spanje 1
- Dit debat speelt zich af tijdens het (Twaalfjarig) Bestand / de wapenstilstand met Spanje 1
- In de prent wordt Spanje afgebeeld als een gevaarlijk/onbetrouwbaar luipaard / wordt afgebeeld dat (Spaanse) soldaten klaarstaan om toe te slaan 1
- waaruit blijkt dat in de prent de mening weergegeven wordt dat de Republiek Spanje niet moet vertrouwen / rekening moet houden met hervatting van de oorlog / waakzaam moet blijven 1

12 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat Voltaire vindt dat de kok en kardinaal niet van plaats moeten kunnen ruilen (omdat dit de maatschappij uiteen zou doen vallen), waaruit blijkt dat hij geen voorstander is van de door radicale Verlichters voorgestane omverwerping van de bestaande orde / hij geen voorstander is van (absolute) gelijkheid / hij het christelijk geloof niet verwerpt.

13 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Gebeurtenis 1 past bij de radicale fase in de Franse Revolutie, want de schending van de koningsgraven laat zien dat de revolutionairen afrekenen met het koningshuis 2
- Gebeurtenis 2 past bij het begin van de Restauratie, want de herbegraving van Lodewijk en Marie-Antoinette laat zien dat in Europa het respect voor de monarchie weer hersteld gaat worden 2

Opmerking

Alleen als gebeurtenis 1 bij de radicale fase van de Franse Revolutie wordt ingedeeld, worden scorepunten toegekend.

Moderne tijd

14 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 5, 4, 1, 6, 3

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
15	<p>maximumscore 5</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>In de bron</p> <ul style="list-style-type: none"> • komt het economische doel van het modern imperialisme naar voren (het verkrijgen van grondstoffen of afzetmarkten) (want de koning ziet de Javanen als "dienstbaar aan ons financieel belang" / als "koffie- en suikerproducenten") 1 • komt het verspreiden van de beschaving / een godsdienstig doel naar voren (waar Baud naar verwijst) 1 <p>Onderwijs kan</p> <ul style="list-style-type: none"> • de inlandse hoofden bekwamen, wat het economische doel ondersteunt / wat de kolonie beter bestuurbaar maakt 1 • de verspreiding van godsdienst/beschaving ondersteunen omdat op de scholen les wordt gegeven door confessionelen / omdat op de scholen ook onderwijs wordt gegeven over (christelijke) normen en waarden 1 • Willem II voorziet dat onderwijs het verzet tegen het imperialisme zou kunnen aanwakkeren (waardoor de exploitatie van de kolonie in gevaar kan komen) 1 	
16	<p>maximumscore 4</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het besluit van het Frankfurter Parlement paste bij het liberalisme 1 • dat een parlement en een constitutionele monarchie wilde / waarin het volk de soevereiniteit bezat (en daarom de keizer kon kiezen / er daarom ministeriële verantwoordelijkheid moest zijn) 1 • De afwijzing van dit voorstel door Friedrich Wilhelm IV paste bij de conservatieven / reactionairen 1 • die na 1815 de situatie van vóór de democratische revoluties wilden herstellen / die de volkssoevereiniteit afwezen 1 	
17	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met (twee van de volgende): 2 <ul style="list-style-type: none"> – de tegenstelling tussen de kleine Wilhelm II en de grote Bismarck – Wilhelm II in burger (zonder uniform of onderscheidingstekens) – (de strenge) Bismarck als een reusachtige geest op de achtergrond – de titel "<i>Zu spät!</i>" • geeft Karl Arnold de mening weer dat het beter was geweest als Wilhelm II een beleid in de geest van Bismarck had gevoerd, omdat zijn agressieve beleid heeft geleid tot de ondergang van het Duitse keizerrijk / zijn vlucht naar Nederland (na de Eerste Wereldoorlog) 2 	

Vraag	Antwoord	Scores
18	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Gebeurtenis 1 bevorderde gebeurtenis 2, want de bezetting van het Roergebied maakte duidelijk dat een Dawesplan nodig was om Duitsland de mogelijkheid te geven aan zijn verplichtingen te voldoen 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • Gebeurtenis 2 bevorderde gebeurtenis 3, want het Dawesplan zorgde voor verlichting van de druk op de regering van de Republiek van Weimar, die nu bereid was de opgelegde westgrenzen van Duitsland te erkennen / die nu bereid was te berusten in het verlies van de Elzas 	2
19	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Eppo Doeve geeft de mening weer dat Hitler-Duitsland bezig is de spelregels te veranderen / bezig is de gevolgen van Versailles weg te werken / bezig is een nieuwe koers in te slaan, wat door de appeasementpolitiek niet zal worden tegengehouden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wat hij laat zien door Hitler af te beelden als tubaspeler die de bladmuziek verandert 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Met deze verwijzing wil Doeve laten zien dat Hitler-Duitsland vals speelt / de harmonie verstoort / bepaalt wat de anderen doen, terwijl het Congres van Wenen had laten zien dat er wel harmonieus overleg tussen de mogendheden mogelijk was 	2
20	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is: De afspraken op de Conferentie van München konden niet voorkomen dat Hitler toch heel Tsjechië annexeerde, waaruit bleek dat toegeven tegenover een dictator als Hitler geen oplossing was.	
21	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De nazi's kunnen met deze foto laten zien dat het hele volk nog achter de leider staat / dat er nog steeds gestreden wordt / dat Hitler nog leeft/leiding geeft 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De geallieerden kunnen hiermee laten zien dat het Duitse leger bijna verslagen is / dat het Hitlerbewind er zo slecht aan toe is dat het jongens/kinderen moet gebruiken voor de oorlogsvoering 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In de prent wordt de deling van Duitsland als gezamenlijke verantwoordelijkheid van Truman en Stalin getoond, wat past bij de Derde Weg omdat er geen partij voor een van beide blokken wordt gekozen / omdat geen van beide Duitslanden als onderdeel van een blok wordt gezien 1
- wat in de prent naar voren komt door (een van de volgende): 1
 - de afbeelding van Truman en Stalin beiden als vredebrengers (met lauwertak/pax op hun gewaad).
 - de afbeelding van twee identieke Duitslanden.
 - de weergave van beide Duitslanden als (belachelijk) militaristisch.

23 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat uit de bron kan worden afgeleid dat de veroordeling van Slánský plaatsvindt uit angst voor westers imperialisme / een heksenjacht is op 'imperialisten', wat gezien kan worden als een communistische variant op het McCarthyisme, omdat het daarbij ook ging om politieke processen (waarbij ook getuigen onder grote druk werden gezet / waarbij ook getuigenissen werden verdraaid).

24 maximumscore 4

Uit het antwoord moet blijken dat:

- het instellen van de commissie in 1968 te maken heeft met de Praagse Lente, want de Communistische Partij van Tsjecho-Slowakije wil afrekenen met Stalinistische praktijken uit het verleden / wil het communisme een menselijker gezicht geven 2
- het niet-publiceren van het rapport van de commissie te maken heeft met de inval in Tsjecho-Slowakije door troepen van het Warschau Pakt, waardoor de strengere partijlijn weer wordt hersteld / waardoor publicatie van het rapport overbodig werd gevonden 2

Opmerking

Alleen voor een juiste combinatie van een juiste ontwikkeling in de Communistische Partij en bijbehorende uitleg worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
25	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het bezoek moest geheim blijven, omdat de Verenigde Staten de detente/de goede relatie met de Sovjet-Unie niet onder druk wilde zetten / omdat de Volksrepubliek China formeel niet werd erkend door de Verenigde Staten 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Het bezoek van Kissinger droeg bij tot een doorbraak in de Vietnamoorlog, omdat het leidde tot betere betrekkingen met China, zodat de Verenigde Staten via China / via de Sovjet-Unie / via de driehoeks-diplomatie druk konden uitoefenen op Noord-Vietnam (om zo een uitweg te zoeken uit de oorlog) 	2
26	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het kenmerkend aspect 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' 	1
	Dit kenmerkend aspect kan in verband gebracht worden met het pamflet, want in het pamflet:	
	<ul style="list-style-type: none"> gaat het over het groeiend aantal auto's, wat een gevolg is van 'de toenemende westerse welvaart in de jaren 1960' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> roept de actiegroep op tot verandering in de samenleving, wat een voorbeeld is van 'de sociaal-culturele veranderingsprocessen in de jaren 1960' 	1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 ontleend aan: www.tertullian.org/rpearse/lucian/peregrinus.htm
- bron 2 Joan Evans, *Leven in de middeleeuwen*, Zeist 1964, pag. 94-95
- bron 3 ontleend aan: E.H. Kossman en A.F. Mellink (red.), *Texts concerning the Revolt in the Netherlands*, Cambridge 1974, pag. 53-56
- bron 4 http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/leidsche_universiteit
- bron 5 J.Heijbroek (red.), *Geschiedenis in beeld*, Zwolle 2000, pag. 107
- bron 6 J.M.Vermeer-Pardoën, *Voltaire, Filosofisch woordenboek of de rede op alfabet*, Amsterdam 2004, pag. 241-242
- bron 7 D. Hermans en D. Hooghiemstra, *Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren*, Amsterdam 2013, pag. 209
- bron 8 Karl Arnold, *Drunter, drüber, mittenmang, Karikaturen aus dem Simplicissimus*, München 1974, pag. 23
- bron 9 Koos van Weringh, *Altijd op de loer, Het beeld van Duitsland in de Nederlandse karikatuur 1871-2005*, Amsterdam 2005, pag. 65
- bron 10 <http://www.midlandpro.com/images/hitlerhandshakelarge.jpg>
- bron 11 Koos van Wieringh, *Altijd op de loer, Het beeld van Duitsland in de Nederlandse karikatuur 1871-2005*, Amsterdam 2005, pag. 99
- bron 12 ontleend aan: Karel Kaplan, *Report on the Murder of the Secretary General, Columbus (Ohio) 1990*, pag. 138
www.people.fas.harvard.edu/~ces/publications/docs/pdfs/CEE_WP17.pdf
- bron 13 R. Dhondt, *De actualiteit in documenten*, Lier 1978, pag. 50